

Leta 1985 je Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani pričel izdajati periodično publikacijo "Dela". Dela bodo domačim in tujim geografom posredovala izsledke znanstveno-raziskovalnega dela, zlasti aktualnih tem članov Oddelka za geografijo. Nova revija bo omogočila pretok informacij najširšemu krogu geografov tudi preko izmenjave te revije z jugoslovanskimi in svetovnimi geografskimi revijami. Knjižnica Oddelka za geografijo pošilja dela že 95 geografskim ustanovam in na ta način širi in bogati lastni knjižni fond.

V prvi številki je objavljena Bibliografija v tujini objavljenih del članov Oddelka za geografijo 1945-1984, ki jo je pripravila Janja Turk. Bibliografija zajema geografska dela, ki so bila objavljena v tujem ali slovenskem jeziku v tujini. V bibliografiji je 195 bibliografskih enot, ki so bile objavljene v 22 državah. Obsega 25 strani uvodnih in metodoloških pojasnil dopolnjenih s tabelami in grafikoni ter zemljevidoma. Na 62 straneh so bibliografske enote razvrščene v tri kazala: vsebinsko, avtorsko in kazalo držav, v katerih so objavljena dela članov Oddelka za geografijo.

V vsebinskem kazalu se odraža pestrost raziskovalnega dela. Najštevilnejši so prispevki geografije krasa, agrarne geografije, problematike narodnih manjšin in turistične geografije. Število objav v tujini je naraščalo iz leta v leto in doseglo višek leta 1984 z 22 objavljenimi prispevki.

V avtorskem kazalu so po abecednem vrstnem redu zbrani prispevki 15 avtorjev.

V kazalu držav so bibliografske enote razvrščene po posameznih državah. Najpogostejše so objave v ZRN, Italiji in Avstriji. Veliko število držav, v katerih so objavili dela, je v tesni povezavi z geografskimi prireditvami (svetovni geografski kongresi ...), kot tudi z rednimi stiki Oddelka za geografijo s sorodnimi ustanovami v Münchnu, Frankfurtu, krepijo se stiki s Celovcem in Dunajem.

V letu je izšla druga številka revije Dela z naslovom "Geografsko proučevanje uvajanja celične proizvodnje na Koroškem. Uredil jo je Mirko Pak. Na 91 straneh so zbrani rezultati enoletnega raziskovalnega dela o prostorskih pogojih za lokacijo prostorsko dislociranih proizvodnih celicah na Koroškem. Pobuda za raziskavo je prišla iz Železarne Ravne na Koroškem. Prve raziskave so stekle že v letu 1984, nadaljevale se bodo v srednjeročnem obdobju 1986-1990. Raziskovalni projekt vodi Vladimir Klemenčič. V drugi številki Dela so objavljeni prispevki članov Oddelka za geografijo, ki sodelujejo v tem projektu.

Vladimir Klemenčič v svojem prispevku "Prostorski dejavniki za lokacijo proizvodnih celic na območju KS Črna na Koroškem" predstavi teoretično in metodološko zasnovanost raziskave v krajevni skupnosti Črna na Koroškem. Rezultati prvih demogeografskih analiz in anket zaposlenih v Železarni Ravne, brezposelnih in delavcev na začasnem delu v tujini ter analize stavbnega fonda anketiranih, so pokazale sorazmerno veliko število lokacij, ki so primerne za celično proizvodnjo. S prihodnjimi raziskavami želijo oblikovati celoten sistem lokacij, primernih za proizvodne celice. Nova oblika proizvodnje po mnenju avtorja lahko v prihodnosti zaustavi praznejše hribovskih območij KS Črna in zagotovi enakomernejšo poselitev in raz-

poreditev gospodarskih dejavnosti.

Igor Vrišer v svojem prispevku "Industrializacija koroške regije" ugotavlja, da se je koroška regija (občine Dravograd, Radlje, Ravne in Slovenj Gradec) industrializirala že v 19. stoletju. Industrija se je koncentrirala v Mežiški dolini ter manjših krajih - Dravograd, Slovenj Gradec, Muta, Mislinja. Največji razmah je v novi Jugoslaviji doživljala lesna industrija, rudnik svinca, v povojnem obdobju pa se je okrepilo železarstvo, lesna industrija ter nekatere druge panoge. Energijo so zagotovile štiri nove hidroelektrarne na Dravi. Koroška regija se po deležu zaposlenega prebivalstva v industriji s 44,5% uvršča med 12 slovenskimi regijami na tretje mesto. V regiji je najbolj industrializirana občina Ravne, na zadnjem mestu pa je radeljska občina. To stanje potrjuje tudi lokacijski koeficient, ki kaže, da je ravenska občina po industrializaciji nad slovenskim povprečjem. Koroška industrija se je po vojni prestrukturirala. Poleg tradicionalnih panog - črne, barvaste metalurgije in lesne industrije, so se razvile nove dejavnosti (kovinska, strojna ...), ki so zaposlile tudi žensko delovno silo. Industrializacija je povzročila tudi socioekonomske spremembe prebivalstva. Število prebivalstva zmerno narašča, krepi se deagrarijacija - na kmetih je le še 8,3% prebivalcev. Avtor ugotavlja, da je delež aktivnega v industriji zaposlenega prebivalstva z nad 50% dosegel stopnjo, ko je možno predvideti relativen padec deleža industrijskega prebivalstva na račun razvoja ostalih dejavnosti. Pričakovati je prestrukturiranje industrije k tehnološko intenzivnim panogam. Na zaključku prispevka je predstavljen model prostorske razmestitve industrije.

Anton Gosar v prispevku "Opredelitev dnevne migracije v občini Ravne na Koroškem s posebnim ozirom na možnost celične proizvodnje" na osnovi števila vseh dnevnih migrantov Železarne Ravne v koroški regiji in prepletenostjo dnevne migracije Železarne z migracijami v druge ustanove in obrate v občini Ravne, opredeli naselja, najprimernejša za celično proizvodnjo. V desetletnem obdobju med popisoma prebivalstva 1971-1981 se je v občini Ravne na Koroškem povečalo število in delež dnevnih migrantov. V letu 1981 je migriralo 52% aktivnih prebivalcev oziroma od 43 naselij vsa razen enega. Dnevna migracija je kar v 11 krajih izključna oblika zaposlitve - to so kraji, od koder se dnevno vozi na delo več kot 60% aktivnega prebivalstva. Analiza dnevne migracije je pokazala, da je celična proizvodnja najprimernejša oblika zaposlitve tam, kjer dnevna migracija pomeni časovno preobremenitev, prostorsko oddaljenost in ekonomsko neutemeljen izdatek. Celična proizvodnja je umestna v krajih, ki so oddaljeni 10 km od primarnega in 5 km od sekundarnega zaposlitvenega centra, delež dnevnih migrantov presega 80% aktivnega prebivalstva in na lokacijah, od koder že sedaj dnevno migrira na delo v druge kraje več kot 50 delavcev. Kot primerna naselja za celično proizvodnjo predlaga naselja Koprivna, Ludranski vrh, Topla, Podpeca, Črna, Strojna, Zg. Jamnica in Belšak.

Marijan Klemenčič v prispevku "Socialnoekonomska in prostorska problematika samotnih kmetij v KS Črna" proučuje samotne kmetije kot posebno obliko poselitve v tem delu Koroške. Samotne kmetije so posebna oblika poselitve, ki sloni na bolj ali manj gospodarsko samostojnih in prostorsko izoliranih ali vsaj med seboj povezanih enotah. V KS Črna se poleg samotnih kmetij pojavljata še dva naselbinska tipa: sklenjena poselitve v dnu dolin ter poselitveno žarišče (jedro) Črna. Avtor analizira starostno in poklicno sestavo prebivalstva, starostno sestavo in socialno strukturo gospodinjstev. Glede možnosti vključitve gospodinjstev v celično proizvodnjo je analiza

izluščila štiri skupine gospodinjstev: delovno potencialna gospodinjstva - aktiven vsaj en član gospodinjstva, ugodne demogeografske značilnosti. V tej skupini je 70% vseh gospodinjstev KS Črna. Drugi tip so delovno pogojna gospodinjstva - na voljo je delovna sila, vendar s slabšimi demografskimi potezami, v tej skupini je 11% gospodinjstev. Delovno neprimerna so tista gospodinjstva, v katerih živi le ostarela delovna sila ali neaktivni člani. V to skupino sodi 16% gospodinjstev. Delovno perspektivna gospodinjstva so v KS Črna le tri, karakterizira jih to, da nimajo aktivnega prebivalstva, otroci pa so perspektiven kader za celično proizvodnjo.

Prometnogeografski položaj posameznih krajev je eden od pomembnih faktorjev za lokacijo proizvodnih celic. Andrej Černe v prispevku "Prometnogeografski položaj krajev v KS Črna" je na osnovi tipološkega grafikona cestnega omrežja določil medsebojno cestno povezanost posameznih krajev ter njihovo medsebojno prometno dostopnost v obstoječem cestnem omrežju KS Črna. Medsebojna primerjava prometne dostopnosti na osnovi števila cestnih zvez s prometno dostopnostjo na osnovi cestne razdalje med kraji izloči pet krajev Boštel, Črna, Pristava, Skrubi in Šmelc, ki so s prometnogeografskega vidika primernejši za lokacijo proizvodnih celic v KS Črna.

Prispevek Mirka Paka "Prostorska organizacija družbene infrastrukture v občini Ravne s posebnim ozirom na KS Črna" prikaže osnovne značilnosti družbene infrastrukture v tem območju. Družbena infrastruktura, ki zajema trgovino, obrt, upravo, zdravstvo, šolstvo, pošto in še druge družbene ustanove, je v tesni povezavi z načinom poselitve. Koncentrirana je na majhnem prostoru v dolini reke Meže. 93% vseh prodajaln je v dolini, Črna in Ravne na Koroškem sta najpomembnejša centra. Obe naselji imata široko gravitacijsko zaledje, saj je v okolici veliko naselij brez obratov oskrbe. V Črni, po anketi prebivalcev, pogrešajo obrate kratkoročne oskrbe, 52% prebivalcev pa je nezadovoljnih s kvaliteto preskrbe. Črna je usmerjena v kratkoročno oskrbo prebivalstva. Ustvarjeni promet ne kaže potrebe po novih trgovinah, potrebna je le izboljšava obstoječe oskrbe (večja izbira blaga, rednejša dobava ...).

Dušan Plut, Darko Radinja in Marcel Kompare v prispevku "Naravne in tehnično-ekonomske osnove za male HE v Zgornji Mežiški dolini" predstavijo rezultate projektne študije, v kateri so proučili pokrajinske (geografske) in osnovne tehnično-ekonomske dejavnike za izbor lokacij za male hidroelektrarne. Zgornje Pomežje ima bogat hidroenergetski potencial, ki je v celoti še neizkoriščen. Izkoriščanje tega energetskega vira bi prineslo dodatno energijo za potrebe gospodinjstev in načrtovane celične proizvodnje. Izgradnja MHE bi izkoristila nekdanje energetske vire (mline, žage na Zg. Meži) ter ugodne pokrajinske poteze (gostota mreže vodotokov, veliko reliefno energijo, rečne režime ...). Glede na pretok, ekonomsko-tehnične in naravovarstvene omejitve so vodne tokove Zgornjega Pomežja razdelili v štiri skupine. Najprimernejše so lokacije v prvi skupini, kamor so uvrstili Zg. Mežo, srednjo Koprivno in spodnji Repov potok. Na teh vodotokih je možna izgradnja MHE z močjo 15 do 50 kW. Avtorji so tudi določili pet najprimernejših lokacij za MHE.

Kmečki turizem postaja vse pomembnejša gospodarska panoga na gorskih kmetijah po Sloveniji in tudi v občini Ravne na Koroškem. Turizem je ena izmed dodatnih možnosti za zaslužek v kmečkih gospodinjstvih, pripomore lahko k izboljšanju gospodarskega položaja in posodabljanja bivalnih pogojev kmečkih gospodarstev. Matjaž Jeršič v prispevku "Kompatibilnost turizma

na kmetiji in proizvodnje v celičnih obratih" proučuje možnosti za usklajen razvoj kmečkega turizma in celične proizvodnje v občini Ravne na Koroškem. V tej občini se s kmečkim turizmom ukvarja 10 kmetij, del kmetij nudi turistom in izletnikom le "domačo hrano in pijačo", drugi del nudi gostu večdnevno bivanje s polnim penzionom. Kmečki turizem se lahko razvija tam, kjer so za to dani posebni pogoji - dovolj delovne sile za to dejavnost, rekreacijske naprave, zanimivi naravni objekti ..., ki privlačijo in izpolnjujejo njihove fizične ali psihične nagibe. Uvajanje celične proizvodnje lahko pride v navzkrižje s turistično dejavnostjo na kmetijah. Interesi so si lahko v medsebojnem nasprotju - hrup, smrad, neprimerni objekti, urejenost okolice pri objektih celične proizvodnje. Avtor meni, da je za uspešen razvoj obeh dejavnosti potrebno proučiti vse elemente součinkovanja med kmečkim turizmom in proizvodnjo v celičnih obratih.

Franc Lovrenčak v prispevku "Geografske značilnosti gozdne vegetacije v KS Črna" predstavi gozd v vsej funkciji. Z gozdom je preraščen večji del KS Črna. Gozd nudi dodaten zaslužek gospodinjstvom, ki se pretežno ukvarjajo s kmetijstvom. Degradacijski učinki onesnaženega zraka se kažejo tudi v gozdovih krajevne skupnosti Črna. Anketa lastnikov gozdov je pokazala, da so manj prizadeti gozdovi v Koprivni, Bistri in Ludranskem vrhu, kjer gozd izkoriščajo za les. Na drevju pa še ni opaznih sledov onesnaženja zraka oziroma erozije prsti v gozdu. Erozija in poškodbe na drevju so opazne v večjem obsegu v Javorju, Podpeci in Črni. Dodatni vir zaslužka lahko gozd nudi prebivalcem Koprivne, Bistre in deloma v Ludranskem vrhu. V Črni, Javorju in Podpeci pa bi se ekonomska vloga gozda povečala z odstranitvijo onesnaževalcev zraka z žveplovim dioksidom.

V tretji številki revije Dela so objavljeni referati s posvetovanja 0 razmerju med geografijo in etnologijo, ki je bil aprila 1986 v Ljubljani. Posvetovanje sta na Oddelku za geografijo filozofske fakultete v Ljubljani organizirala Zveza geografskih društev Slovenije in Slovensko etnološko društvo. Za posvetovanje so pripravili dvanajst referatov, od tega sedem s področja geografije. V reviji so objavljeni tudi diskusijski prispevki udeležencev posvetovanja.

Igor Vrišer je v referatu "Geografija in etnologija" prikazal genezo odnosa med geografijo in etnologijo s teoretičnega vidika. Slavko Kremenšek govori v referatu "H genezi razmerja med etnologijo in geografijo" o razvojni poti etnologije in geografije skozi stoletja. Milan Natek v referatu "Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja - 20. stoletje in geografija" primerja etnološko topografijo z geografijo. Vladimir Klemenčič v referatu "Problemi narodnosti in narodnih manjšin v procesu urbanizacije z vidika geografije predstavi dosedanja proučevanja narodnosti in narodnih manjšin na obeh straneh meje in posebej na narodnostno mešanih območjih. Zmago Šmitek v referatu "Geografski determinizem in raziskovanje neevropskih kultur" razmišlja o pojavu geografskega determinizma (ideje o človekovi biološki in kulturni odvisnosti od naravnega okolja) v geografiji in etnologiji. Mirko Pak je v članku "Elementi geografije in etnologije v proučevanju urbanega prostora" ovrednotil najnovejše etnološke in geografske raziskave urbanega prostora. "Multidisciplinarni pomen zbiranja ljudskega znanja o lokalnem okolju" je referat Ivana Gamsa. V prvem delu navede primere vrednotenja in posredovanja ljudskega znanja o lokalnem okolju, v drugem pa predstavi primere najbolj razširjenih ostankov dolgotletnega človekovega posega v okolje. Mojca Ravnik v referatu "Izsledki geografskih raziskav in kulturna dediščina v zaledju koprške občine" pri-

kaže pojave, ki jih proučuje geografija in so v tesni povezavi z varstvom kulturne dediščine. Izsledke dolgoletnih raziskav hribovskih kmetij z vidika geografskega proučevanja in vrednotenja je Drago Meze strnil v referatu "Spremembe v hribovski kmečki kulturni pokrajini". Jurij Senegačnik v referatu "Planinsko gospodarstvo naših Alp v luči dosedanjih etnoloških in geografskih raziskav" opozarja na nujnost multidisciplinarnega pristopa pri proučevanju planinskega pašništva. Andrej Dular v referatu "Geografija in etnologija na mladinskih raziskovalnih taborih v Beli krajini" predstavi etnološko in geografsko delo mladih raziskovalcev na mladinskih taborih v Beli krajini od 1979 do 1985. Krnel-Umek Duša v prispevku "Domoznanska dokumentacija med etnologijo in geografijo" predstavi ustanove, ki hranijo geografske in etnološke podatke.

Janja Turk

Geografska raziskava in etnološka dediščina v raziskovalni delovni skupini
V okviru raziskovalne skupine, ki se ukvarja s proučevanjem kulturne dediščine, so bili v letu 1985 izvedeni študijски tabori v Beli krajini. V okviru teh taborov so bili proučeni različni vidiki geografske in etnološke dediščine. V prispevku "Domoznanska dokumentacija med etnologijo in geografijo" predstavi ustanove, ki hranijo geografske in etnološke podatke. V prispevku "Spremembe v hribovski kmečki kulturni pokrajini" strni Drago Meze izsledke dolgoletnih raziskav hribovskih kmetij z vidika geografskega proučevanja in vrednotenja. V prispevku "Planinsko gospodarstvo naših Alp v luči dosedanjih etnoloških in geografskih raziskav" opozarja na nujnost multidisciplinarnega pristopa pri proučevanju planinskega pašništva. V prispevku "Geografija in etnologija na mladinskih raziskovalnih taborih v Beli krajini" predstavi etnološko in geografsko delo mladih raziskovalcev na mladinskih taborih v Beli krajini od 1979 do 1985. V prispevku "Domoznanska dokumentacija med etnologijo in geografijo" predstavi ustanove, ki hranijo geografske in etnološke podatke.